

قفسہ

۶

مازہری پیکر

حسام جناح

قفسه

۶

رازهری پاتر

(نقد ادبی)

حسام جنانے

ناشر: سایت ادبیات اقلیت

۱۳۹۷

© تمامی حقوق این اثر محفوظ است.

انتشار این فایل در فضای مجازی بدون اجازه ناشر مجاز نیست.

سایت ادبیات اقلیت این کتاب الکترونیک را در قالب پی.دی.اف. و طبق توافق با مؤلف آن آماده‌سازی و منتشر کرده است و تمامی حقوق آن متعلق به این سایت و مؤلف کتاب است. هر گونه اقتباس، ترجمه و کپی‌برداری از تمامی یا قسمتی از کتاب منوط به اجازه کتبی ناشر است.

آثار منتشر شده به همت سایت ادبیات اقلیت را می‌توانید در فروشگاه سایت ادبیات اقلیت به آدرس www.shop.aghalliat.com مشاهده کنید.

ایمیل: info@aghalliat.com | aghalliat@gmail.com
تلگرام | اینستاگرام | فیس‌بوک: @Aghalliat

[قفسه - ۶]

نام کتاب: **راز هری پاتر** / نویسنده: **حسام جنانی** / ناشر: سایت ادبیات اقلیت
تعداد صفحات: ۲۱۲ صفحه / قیمت: ۷۰۰۰ تومان / ویرایش: تحریریه ادبیات اقلیت
صفحه‌آرایی و طرح جلد: حسن محمدی / ویرایش نخست: تاریخ نشر: زمستان ۱۳۹۷.

فهرست مطالب

۷.....	پیش‌گفتار.....
۱۱.....	مقدمه .....
۱۹.....	قسمت اول کهن‌الگوهای قصه‌های پریان.....
۲۰.....	قهرمان طردشده، کهن‌الگویی جهانی .....
۳۴.....	محافظان ظالم.....
۴۴.....	هری پاتر و دادلی، رقابت هم‌سالان در خانواده.....
۴۸.....	خیال‌پردازی کودک برای فرار از کمبودها؛ ورود به دنیای جادویی .....
۵۹.....	فرافکنی تصویر والدین بد بر نقش‌های خیالی .....
۶۶.....	واکنش پدر و مادر در برابر خیال‌پردازی‌های کودک.....
۸۲.....	ورود راحت و آزاد به دنیای جادویی، علی‌رغم شرایط سخت .....

- فقدان منطقی خاص در ورود به دنیای جادویی ۹۱
- به هم پیوستگی دنیای واقعی و دنیای جادویی ۹۷
- تفاوت دنیای جادویی با دنیای واقعی در داستان‌های پریان ۱۰۳
- اتحاد سه گانه هری، رون و هرمیون یا کهن‌الگوی قطبی‌سازی ۱۱۰
- مراحل سه و هفت‌گانه در قصه‌های پریان، رشد قهرمان ۱۴۱
- قسمت دوم مرگ، چالش محوری داستان ۱۵۱
- چالش محوری داستان خانم رولینگ ۱۵۲
- بازتاب مرگ در داستان هری پاتر ۱۵۹
- قسمت سوم هری پاتر، فرهنگ مسیحی، اسطوره‌های اروپایی و میراث پریانی .. ۱۷۵
- اشارات انجیلی ۱۷۹
- هری پاتر و اسطوره‌های اروپایی ۱۹۲
- هری پاتر و میراث پریانی ۲۰۲
- راز هری پاتر ۲۰۹

پیش‌گفتار

سال‌ها از نوشته شدن این کتاب کوچک می‌گذرد. زمانی که کتاب پیش‌رو را تمام کردم، ۲۵ سال داشتم. اکنون ۳۴ سال دارم. آن موقع تب‌هری پاتر بسیار داغ بود. اکنون شاید دیگر خبری از آن تب و تاب جهانی نباشد، اما هر پاتر هنوز هم یکی از پدیده‌های عجیب ادبیات داستانی قرن بیستم و بیست و یکم باقی مانده است. راز هر پاتر را بیشتر برای خودم

نوشته بودم. کنجکاو بودم علت موفقیت عظیم کتاب را دریابم. در ابتدا کتابچه هم نبود. بیش از ۳۰۰ صفحه داشت. آن هم نه در قطع معمول کتاب. به تمام جوانب کتاب پرداخته بودم، از جمله به رازهای پنهانی که پشت موفقیت عظیم کتاب هری پاتر وجود داشت. اما بعد، از آن‌جا که این رازها ادبی نبودند، اشاره به آن‌ها را لازم ندیدم و صرفاً به رازهای «پریانی» بسنده کردم که حاصلش این کتابچه کوچک شد. گمان نکنم در ایران کسی به شیوه این کتابچه، داستان‌های هری پاتر را تحلیل کرده باشد. اگرچه در ابتدا کار را به صورت ذوقی نوشتم، اما بدم نمی‌آمد در صورت پیش آمدن فرصت، آن را به چاپ نیز بسپارم و از آن‌جایی که مخاطبان کتاب هری پاتر

اغلب نوجوانان کم سن و سال بودند (و هستند) سعی کردم از زبانی ساده استفاده کنم و در عین حال، تا آنجایی که برایم مقدور بود، به جزئیات مهم اثر نیز پرداختم. قاعدتاً از منابعی که استفاده از آنها مستلزم به کار بردن لغات دشوار و فنی بود، نقل قول نکرده‌ام. مهم‌ترین منبع کتاب بسیار مشهور *افسون افسانه‌ها* اثر برونو بلتهایم است که به‌خوبی ریزه‌کاری‌های پریانی موجود در کتاب‌های هری پاتر را با استفاده از آن می‌توان توضیح داد.

این‌که چرا این کتابچه اکنون، بعد از نه سال، و به صورت الکترونیک منتشر می‌شود نیز داستانی طولانی دارد که لزومی برای نقلش نمی‌بینم. نتیجه کار، هر چه باشد، پیش روی خواننده محترم است.

امیدوارم علاقه‌مندان به کتاب‌های هری پاتر با خواندن این اثر، حداقل تا حدی، متوجه بشوند که رولینگ با چه ترفندهایی آنان را جذب داستان‌های خود کرده است.

حسام جنانی - مهر ۱۳۹۷

مقدمه

شاید بهتر است از ابتدا شروع کنم، از زمانی که من نیز مانند بسیاری از نوجوانان و جوانان، با نام هری پاتر برخورد می‌کردم. در مجلات، مقاله‌ها، وبسایت‌های ادبی و خلاصه هر جا که مرتبط با هنر، ادبیات و مخصوصاً ادبیات کودکان بود، می‌توانستم نامی از هری پاتر را بینم. اولین مرتبه‌ای که یکی از کتاب‌های هری پاتر را دیدم، به‌خوبی در یادم مانده است. به دنبال

خرید کتابی، البته نه کتاب هری پاتر، پا به درون یک کتابفروشی گذاشتم و چشمم به کتاب قطوری افتاد که نام هری پاتر را بر خود داشت. می‌دانستم که فروش جهانی کتاب‌ها خیره‌کننده بوده است. توصیفاتی که در مورد کتاب و نویسنده آن سر زبان‌ها بود، معمولاً با پسوند «ترین» همراه می‌شد: پرفروش‌ترین رمان تاریخ، پرفروش‌ترین کتاب پس از انجیل، بالاترین فروش در هفته اول انتشار، مسحورکننده‌ترین قصه کودکان، جذاب‌ترین رمان فانتزی، موفق‌ترین نویسنده ادبیات کودکان. خلاصه، هر صفت ستایش‌آمیزی را که می‌شد انتخاب کرد، درباره این کتاب شنیده بودم. برایم عجیب بود که چطور ممکن است یک کتاب، آن هم کتابی که برای قشر کم سن و سال نوشته شده است، تا این حد

برای نویسنده‌اش موفقیت و مخاطب جهانی، حتا در میان بزرگسالان، دست و پا کند. برای فهمیدن راز این مسئله، چاره‌ای نداشتم جز آن که کتاب‌ها را بخوانم. پس شروع کردم.

داستان اول، هری پاتر و سنگ فلاسفه (سنگ جادو) بود. داستان خیلی کند جلو می‌رفت، اما در عین حال، جذابیت غریبی در آن به چشم می‌خورد. از طرفی نمی‌فهمیدم چرا قهرمان داستان که کودکی ده‌ساله بود، به طرز عجیبی برای من که جوانی بیست و چند ساله بودم، جذاب و دوست‌داشتنی بود. می‌دانستم این مسئله علتی دارد، اما نمی‌دانستم چه علتی. به هر حال ادامه دادم.

هرچه جلوتر می‌رفتم، جذابیت داستان بیشتر می‌شد. تا این‌که در پایان، این جذابیت به اوج خودش رسید و سرانجام قصه کتاب نخست، مانند هر ماجرای دیگری تمام شد. نخستین چیزی که پس از پایان کتاب اول از ذهنم گذشت، این بود: بیهوده نیست که داستان‌های هری پاتر تا این حد محبوب شده‌اند. باقی کتاب‌ها را هم خواندم. جذاب که بودند هیچ، باید بگویم که از کتاب اول خیلی جذاب‌تر بودند.

به نظرم بهترین کار در یافتن راز این مسئله این بود که بینم خود خانم رولینگ در مورد داستان‌هایش چه گفته است.

«قصه‌های پریان؟!» این اولین سؤالی بود که پس از خواندن مصاحبه‌های رولینگ از ذهنم گذشت. رولینگ

در صحبت‌هایش، از قصه‌های پریان گفته بود؛ این که در بچگی پدرش این قصه‌ها را برایش تعریف می‌کرد، این که خودش علاقهٔ بسیاری به این قصه‌ها داشت و این که تا قبل از نوشتن داستان هری پاتر، تعداد فراوانی قصهٔ پریانی نوشته بود.

این مرتبه، به سراغ این کتاب‌ها رفتم. قصه‌ها و افسانه‌های برادران گریم را خواندم. قصه‌های پریان ایرانی را خواندم. قصه‌های پریانی دیگر کشورها را خواندم، کتاب‌هایی را در شرح و نقد این قصه‌ها نیز خواندم تا بالاخره شناخت نسبتاً کاملی از قصه‌های عامیانهٔ پریان به دست آوردم.

در صحبت‌های رولینگ هیچ اشاره‌ای به ریزه‌کاری‌های موجود در داستانش نبود. همیشه طوری

سخن می‌گفت گویی شخصیت‌های داستانش به صورت اتفاقی شکل گرفته‌اند و کتاب‌هایش از خوش‌اقبالی او به چنین موفقیت عظیمی دست پیدا کرده‌اند. ولی کاملاً واضح بود که رولینگ شناخت بسیار عمیقی از زیر و بم قصه‌های پریان، خصوصاً در مورد تأثیرات روانی این قصه‌ها دارد. تمام اجزای داستانش مؤید همین مسئله بود. شخصیت‌ها، حادثه‌ها، گفت‌وگوها، و بسیاری دیگر از جزئیات کتاب‌هایش مطلقاً بر اساس مؤلفه‌های خاص قصه‌های پریان شکل گرفته بود؛ مؤلفه‌هایی که تأثیرگذاری روانی آن‌ها، خصوصاً در ذهن افراد کم سن و سال، برای متخصصان انکارناپذیر است. هیچ کس، جز کسی که مطالعه‌ای عمیق در ساختار معنایی قصه‌های پریان کرده باشد،

نمی‌توانست این چنین از این قصه‌ها استفاده کند و اشاره به این مسئله همواره در گفت‌وگوهای رولینگ خالی بود. باری، کار رولینگ حقیقتاً تحسین‌برانگیز بود. قدرت خلاقه ذهنش واقعاً بی‌نظیر بود. کمتر نویسنده‌ای را دیده بودم که تخیلی این چنین پر بار داشته باشد.

اولین روزی که کتاب هری پاتر را در قفسه کتابفروشی دیدم، شاید هیچ‌گاه گمان نمی‌کردم که روزی پشت رایانه شخصی‌ام بنشینم و به قصد نقد و بررسی آن، دکمه‌های صفحه‌کلید را بفشارم. اما این گونه شد و حاصلش همین کتابچه‌ای است که پیش روی شماست. این کتاب، دربردارنده سه بخش است. در این سه بخش، تلاش می‌کنم با زبانی ساده و گویا، نشان بدهم که رولینگ چگونه به طور استادانه‌ای از

خصوصیات خاص قصه‌های پریان و نیز برخی مؤلفه‌های فرهنگ مذهبی - افسانه‌ای - اسطوره‌ای اروپا، که آن هم به نوعی به قصه‌های پریان مربوط می‌شود، در داستان‌های خود استفاده کرده است. در واقع، محور کارم این است که نشان دهم خانم رولینگ به تمام زوایا و ریزه‌کاری‌های کتاب خود آگاه است و بند به بند کتاب‌های هری پاتر را با آگاهی کامل از اثربخشی احساسی، روانی آن‌ها نوشته است.

قسمت اول

کهن‌الگوهای قصه‌های پریان

قهرمان پردشده، كهن‌الگوي جهانى

اين كهن‌الگو، يكي از مشخصه‌هاى رايج قصه‌هاى پريان و يكي از قديمى‌ترين و تأثيرگذارترين الگوها در شكل‌دهى به قصه‌هاى عاميانه و داستان‌هاى است كه امروزه براى كودكان نوشته مى‌شوند. اين مشخصه با كمترين تفاوت ممكن، در بسيارى از قصه‌ها، افسانه‌ها و حتا روايت‌هاى واقعى تاريخى تكرر شده است.

مبتنی بر این الگو، تمامی اطرافیان قهرمان داستان او را موجودی دست و پا چلفتی، خرابکار، احمق، ضعیف و در کل، موجودی زیادی می‌دانند و وجود او را نادیده می‌گیرند. رولینگ، برای خلق قهرمان داستان خود، به شکلی استادانه از این کهن‌الگوی جهانی استفاده کرده است. در داستان او نیز هری پاتر نیمه‌جادوگری کوچک است که دیگران او را نادیده می‌گیرند و مانند موجودی اضافی به او نگاه می‌کنند. الگوی قهرمان رانده‌شده، مشخصه‌ای قدیمی و جهانی است و به همین خاطر می‌توان آن را کهن‌الگو^۱ نامید. اغلب انسان‌ها در دوره‌ای از زندگی خود این تجربه را که قهرمان کوچک داستان ما، هری پاتر، در آن قرار دارد، از سر گذرانیده‌اند:

هری به پایین، به چوب جادویش که هنوز آن را در دستش می فشرد، نگاه کرد. اگر او افسون کوچکی اجرا می کرد، صدمهٔ چندانی نمی زد. او شنل نامریی کننده را داشت که از پدرش به ارث برده بود. چه می شد اگر... خودش را با آن می پوشاند و به لندن فرار می کرد؟ آن گاه می توانست بقیهٔ پولش را از بانک درآورد و... زندگی اش را به عنوان یک **طردشده** شروع می کرد.^۱ [تأکید از من است.]

این مسئله، به خوبی علت بخشی از محبوبیت داستان های هری پاتر را معلوم می کند. در واقع، رولینگ با آگاهی کامل به خصوصیات قصه های پریان و

---

1. Rowling, Joanne. *Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*. Scholastic Press, 1999. Page 32. Digital print.

اثرگذاری روانی آنها و به گیراترین شکل ممکن، خوانندگان داستان خود را که غالباً نوجوان و حتا کودکان کم سن و سال‌اند، جذب داستان خود می‌کند. این گیرایی به حدی است که حتا در بزرگسالانی که این مجموعه را می‌خوانند نیز، احساس همذات‌پنداری پر قدرتی را به وجود می‌آورد. البته به روشنی می‌توان درک کرد که چرا بزرگسالان هم به این مجموعه علاقه‌مندند؛ آنها نیز زمانی کودک و نوجوان بودند و چنین تجربیاتی را از سر گذرانده‌اند.

افراد بزرگ‌تر خانواده، تمامی ما را در دوره‌هایی از زندگی نادیده گرفته‌اند، بعضی مواقع تعمداً و بعضی مواقع سهواً و می‌دانیم که این همان وضعیتی است که

هری پاتر در آن به سر می‌برد؛ بزرگ‌ترها او را نیز نادیده می‌گیرند و مانند موجودی نامریی با او برخورد می‌کنند. البته، این بی‌توجهی، در بسیاری از مواقع صورت نمی‌گیرد و این فرد کم سن و سال است که در ذهن خود چنین تصویری را به وجود می‌آورد. بسیاری از بزرگ‌ترها به توانایی‌های فرزندان خود اعتقاد دارند، فقط می‌ترسند که اگر آن‌ها زودتر از موعد مقرر از این نیروها استفاده کنند، به خود آسیب برسانند. به هر حال، بسیاری از کودکان و نوجوانان و چه بسا همگی آن‌ها، سعی می‌کنند به نوعی، با سرخوردگی حاصل از این امر مقابله کنند. یکی از راه‌های بسیار مؤثری که آن‌ها استفاده می‌کنند و حتا ممکن است به سنین جوانی نیز کشیده شود، روی آوردن به «خیال‌بافی» است.

به جرئت می‌توان گفت که بیشتر کودکان، این تجربه را از سر گذرانیده‌اند. دلایل مختلفی را می‌توان برای روی آوردن کودکان به خیال‌بافی برشمرد. اول آن‌که، با در نظر گرفتن واقعیات، به خاطر سنی که کودک در آن قرار دارد، به واقع نمی‌تواند کارهایی را انجام بدهد که افراد بزرگ‌تر خانواده انجام می‌دهند. هرچند، کودکان به شکلی ناخودآگاه و یا نیمه‌خودآگاه از این ناتوانی‌شان آگاه‌اند،^۱ این مسئله به طرز آشکاری با خواسته‌های درونی آن‌ها در تضاد است. بدین‌گونه، آن‌ها یکی از ابزارهای مؤثر خود را در بر طرف کردن مشکلشان به کار می‌گیرند؛ قوهٔ خیال‌پردازی. و اصلاً شاید به همین

---

۱. و این مهم‌ترین احساس برای یک کودک است، چون با داشتن چنین احساسی کودک نیاز خود را برای مراقبت پدر و مادر درک می‌کند، مسئله‌ای که می‌دانیم برای امنیت یک کودک بسیار ضروری است.

علت است که قوهٔ خیال‌پردازی در کودکان بسیار قوی‌تر از بزرگ‌سالان است.

کودکان با استفاده از ابزار خیال‌پردازی، خود را از دنیای واقعی جدا می‌کنند و وارد دنیایی خیالی و البته جادویی می‌شوند. طبیعتاً، دنیای جادویی دنیایی است که در آن از نیروهای مادی (یعنی همان چیزی که نقطهٔ ضعف کودکان است) کاری ساخته نیست، اما فرصت‌های بسیاری برای استفاده از نیروهایی ماورایی و جادویی وجود دارد. بدین ترتیب، عنصر جادو به محور و رکن اساسی این دنیا بدل می‌شود و امکانات، فرصت‌ها و توانایی‌های فراوانی برای انجام دادن کارهای خارق‌العاده در اختیار فرد کم سن و سال قرار

می‌دهد و او را کمک می‌کند تا برای زمانی، ولو کوتاه و موقتی، ضعف‌های خود را فراموش کند.

بی‌شک، کهن‌الگوی قهرمان طردشده، نقشی اساسی در پروراندن این خصیصهٔ قصه‌های پریان ایفا کرده است. بر اساس این الگو، در قصه‌های پریانی، اغلب قهرمانی کوچک و رانده‌شده وجود دارد که از دنیایی خشن و واقعی به دنیایی رؤیایی و جادویی فرار می‌کند. در واقع، قصه‌های پریان در فرآیند طولانی تکوین و تدوین خود، در پاسخ به نیازهای افرادی به وجود آمده‌اند که در سنی خاص قرار داشته‌اند که یکی از خصیصه‌های اصلی و بارز آن، ضعف جسمانی است و دیگر مشخصهٔ آن، تنهایی فرد و مواجههٔ او با سیلی از هیجانات، احساسات و افکاری که تا پیش از آن چندان

برای او شناخته شده نبوده‌اند. واضح است که این مشکلات، کودک را، هم از نظر جسمی و فیزیکی به چالش می‌کشاند و هم او را از نظر روانی و احساسی تحریک می‌کنند.

بر این اساس، می‌توانیم به راحتی ببینیم که قهرمانانِ اغلب‌تنهای قصه‌های پریان، عمدتاً کوچک‌ترین و ناتوان‌ترین – به لحاظ فیزیکی – عضو در خانواده‌اند. این قهرمانان کوچک، اغلب فقط می‌توانند با اتکا بر نیروهای جادویی و ماورایی، از پس مشکلات تهدیدکنندهٔ دنیای جادویی برآیند، نه با اتکا بر نیروی مادی و جسمانی خود. این دنیای جادویی، همان دنیایی است که رولینگ با مهارت بسیاری در مجموعه داستان‌های هری پاتر طراحی می‌کند و قهرمان

کوچک و طردشده داستان را در آن می‌گنجاند. دنیایی به نام «هاگوارتز» که هری پاتر قرار است در آن جا با ماجراهایی جذاب، گوناگون و جادویی دست به گریبان شود.

البته، در نگاه نخست چنین به نظر می‌رسد که انبوهی از طرفداران، قهرمان داستان رولینگ را احاطه کرده‌اند و علاوه بر این، هری پاتر دو دوست وفادار و بسیار صمیمی به نام «رون» و «هرمیون» هم دارد که در همه حال و در هر حادثه‌ای تا پای جان او را همراهی می‌کنند. بنابراین، شاید دیگر نتوان صفت «طردشده» و یا «تنها» را برای این قهرمان ریزنقش و ژولیده‌مو و عینکی بیان کرد.

باید گفت که فقط در نگاهی سطحی این‌گونه به نظر می‌رسد. اما دقت در این مجموعه داستان‌ها نشان می‌دهد که وجود این تعداد نوجوانان هم سن و سال در کنار هری پاتر، بیشتر بر تنهایی‌اش دلالت می‌کند تا بر تنها نبودنش. مثلاً، در میان این تعداد دانش‌آموز که در هاگوارتز درس می‌خوانند، فقط هری پاتر است که جانش به شدت و به طور مداوم در معرض خطر قرار دارد و خطرناک‌ترین جادوگر دنیای جادویی، مدام او را تعقیب می‌کند. پایین‌تر نیز در مورد رون و هرمیون توضیحاتی ارائه خواهد شد تا معلوم شود که در واقع وجود این دو دوست خوبِ هری پاتر در کنارش، به معنای تنها نبودن او نیست.

همان‌گونه که بالاتر نیز گفته شد، کهن‌الگوی قهرمان رانده‌شده، تنها اختصاص به قصه‌های پریان ندارد، بلکه در افسانه‌ها، اسطوره‌ها و حتا در مورد زندگی بسیاری از پیشوایان بزرگ دینی و ملی نیز دیده می‌شود.^۱ در این رابطه، می‌توان مثال‌های متعددی ذکر کرد، اما چون موضوع این نوشته قصه‌های پریان است، بنابراین، سخن را تنها به این داستان‌ها اختصاص می‌دهم و از بقیه می‌گذرم.

یکی از مثال‌های خوب دربارهٔ قهرمانان طردشده در قصه‌های پریان، «دوروتی» است، دختر بچهٔ کوچک

---

۱. برای مثال می‌توان در داستان زندگی پیامبران دو دین بزرگ جهان، یعنی اسلام و یهودیت، چنین‌الگویی را مشاهده کرد. هم پیامبر اسلام یتیمی بدون پدر و مادر بود، و هم حضرت موسی^(ع) بدون پدر بزرگ شد و می‌دانیم که او نیز در جوانی از سرزمین مصر طرد شد.

داستان جادوگر شهر آز.^۱ در این داستان نیز دوروتی، دقیقاً مانند داستان هری پاتر، عمو و عمه‌ای نامهربان دارد که با او بدرفتاری می‌کنند و او در خانه آنها در شرایط خوبی به سر نمی‌برد. درست شبیه همان کاری که خاله پتونیا و عمو ورنون نسبت به هری انجام می‌دهند.

می‌توان مثال‌هایی بیشتر از قصه‌های معروف دیگری نیز ارایه داد. مانند سیندرلا که نامادری و ناخواه‌ری‌هایش تحقیرش می‌کنند، هنسل و گرتل که والدینشان از خانه اخراجشان می‌کنند، رایونزل که چنین الگویی در قصه‌اش دیده می‌شود و سفید برفی که نامادری ظالمش قصد جانش را می‌کند. به هر حال،

---

۱. اثر فرانک لیمان بام.

آنچه در مورد کهن‌الگوی قهرمان طردشده اهمیت دارد و عملاً بیشترین همذات‌پنداری با قهرمان را در خوانندهٔ کوچک‌سال و حتا بزرگ‌سال به وجود می‌آورد، «تنهایی» و «بی‌پناهی» شخصیت اصلی داستان است و می‌دانیم که این موقعیت، دقیقاً در مورد قهرمان داستان رولینگ نیز وجود دارد.

محافظان ظالم

«محافظان ظالم» مشخصه معمول و مخصوص دیگری از قصه‌های پریان است. شروع تمام داستان‌های هری پاتر از خانه دورسلی‌هاست، کسانی که قهرمان داستان رولینگ نزد آن‌ها زندگی می‌کند و قاعدتاً باید انسان‌هایی بسیار مهربان و بخشنده باشند که کودکی تنها و بی‌پناه را در خانه خود پذیرفته‌اند و وظیفه نگهداری و محافظت از او را بر عهده گرفته‌اند. در داستانی

معمولی، البته چنین خواهد بود، اما نه در داستانی بر اساس الگوهای قصه‌های پریان. در این گونه داستان‌ها، کسانی که قهرمان نزد آن‌ها به سر می‌برد، اغلب نه تنها مهربان نیستند، که حتا بدطینت و ظالم نیز هستند، یا این که حداقل این گونه به نظر می‌آیند.

چنین الگویی در مورد بستگان قهرمان، در بسیاری از قصه‌های پریان، از جمله در سه عدد از مشهورترین آن‌ها، یعنی سیندرلا، سفیدبرفی و هنسل و گرتل دیده می‌شود. در داستان سیندرلا، نامادری و دخترهای اویند که رفتاری ظالمانه با سیندرلا در پیش می‌گیرند. در داستان سفیدبرفی نیز نامادری او شدیداً نسبت به او حسادت می‌ورزد و حتا قصد جاننش را می‌کند. در هنسل و گرتل، مادر واقعی این دو نامهربان است و

بارها قصد می‌کند بچه‌ها را از خانه بیرون کند. در این داستان، پدر، سیمایی مهربان‌تر از مادر و البته بی‌اثرتر دارد:

قصهٔ پریان با ماجرای قهرمانی آغاز می‌شود که اسیر کسانی است که او و توانایی‌هایش را خوار می‌شمرند، با او بدرفتاری می‌کنند و حتا زندگی‌اش را تهدید می‌کنند. کاری که ملکهٔ بدجنس در سفید برفی می‌کند.^۱

در داستان هری پاتر، آقا و خانم دورسلی و فرزند کابوس‌ماندشان دادلی، با هری بدرفتاری می‌کنند. عمو ورنون و خاله پتونیا هری را خوار می‌کنند، او را نادیده می‌گیرند و با این‌که او از فرزند خودشان دادلی بسیار

---

۱. بتلهایم، برونو، *افسون/افسانه‌ها*، ترجمه اختر شریعت‌زاده، تهران: نشر هرمس، چاپ اول، ص ۱۵۹.

باهوش تر است، طوری با او رفتار می کنند که گویی فردی کودن و کم هوش است. اما چرا چنین است و چرا در قصه های پریان، محافظان قهرمان با او مهربان نیستند؟

اما به سبب این تحلیل فنی از محاسن قصه های پریان نبود که من جذب آنها شدم، برعکس، این جاذبه پیامد پرسشی بود که از خود کردم: چرا چنان که تجربه کرده ام، کودکان - چه بهنجار و چه نابهنجار و در همه سطوح هوشمندی - از قصه های پریان... لذت می برند.

هر چه بیشتر کوشیدم تا دریابم چرا این داستان ها در بارور کردن زندگی درونی کودک این چنین موفق اند، بیشتر دریافتم که آنها در سطحی

بسیار عمیق‌تر از مطالب خواندنی دیگر، از همان جایی آغاز می‌کنند که کودک واقعاً از نظر روانی و عاطفی در آن قرار دارد. این قصه‌ها دربارهٔ فشارهای شدید درونی کودک به گونه‌ای سخن می‌گویند که او ناخودآگاه درکشان می‌کند و بی‌آنکه جدی‌ترین کشمکش‌های درونی و ناشی از رشد او را خوار شمرند، برای مشکلات عاجل او نمونه‌هایی از راه‌حل‌های موقتی یا دائمی ارائه می‌دهند.^۱

پاسخ همین است. قصه‌های پریان، از فشارهای «روحي و عاطفی» دوره‌ای خاص از زندگی فرد سخن می‌گویند. دوره‌ای که فرد کم و سن سال در حال بیرون آمدن از

---

۱. همان مأخذ. ص ۵.

سن کودکی و ورود به دوره‌ای دیگر از زندگی خود است که خصوصیات ویژه دارد و احساس‌های متفاوتی نسبت به دوره قبل در آن موج می‌زند.

اما نکته این جاست که کودکان ممکن است به اقتضای سن خود، سبب این هیجانات درونی خود را به صورت خودآگاه درک نکنند، ولی وجود آن‌ها را به صورتی ناخودآگاه در درون خود حس کنند. این تفاوت در «فهم» و «احساس» کودک باید به گونه‌ای تخلیه شود و با توجه به تجربه‌های موجود، قصه‌های پریان بهترین ابزار برای تخلیه این فشارهای درونی‌اند.

با نگاهی دقیق می‌توان فهمید که هری پاتر نیز مانند بسیاری از کودکان در چنین دوره‌ای به سر می‌برد. او کودکی ضعیف و کوچک است که به جشن تولد

این فایل نسخه نمونه کتاب است.

برای تهیه نسخه کامل این کتاب (در ۲۱۲ صفحه) از لینک‌های زیر استفاده کنید:

دانلود کتاب از فروشگاه سایت

دانلود سریع کتاب (زرین لینک)

با دانلود قانونی کتاب‌های الکترونیک سایت ادبیات اقلیت
و معرفی آن‌ها به دیگران از ادامه فعالیت‌های ما حمایت کنید.

www.aghalliat.com